

KIS-647 – Ober ar yezh

[Notenn e sigur al labour renet gant Alan MONFORT e sell da adembann *Gerioù evit komz brezhoneg bemdez* (GEBB.)]

(GE da AM – 20-30 09 99)

[20 09 99] Kompren a rez an dra bouezusañ : emamp oc'h *ober* ar yezh. VALLEE en gouie ivez ha bras oa e zellid, rak ur c'hevredig brezhonegerion oa c'hoazh en e amzer ha gallet en dije kavout e walc'h o skrivañ evito en o rannyezh, evel ma rae skrivagnerion all ar mare. Emouiziek edo VALLEE ouzh bezoud ul lavar bed¹ ha da bal e kemere diorren ar brezhoneg betek ma teufe da wiskañ al lavar kempredel ha ma paouezfe a c'holeiñ dismantrou lavar ar Grennamzer o treuzveañ e Breizh Izel. Roparz HEMON ivez oa durc'haet e spered etrezek ul lavar bed, ac'hoel e par al lennegezh, ha dont a reas a-benn da zegas ar brezhoneg betek ennañ : e varzhonegoù, e romantou zo a live gant ar c'henderc'hadoù kevelep er yezhoù bras. Bevañ a rae e bed al lennegezh hag ar yezhoniezh ; ar peurrest, ar c'halvezerezh, ar skiantoù, ar brederouriezh ha, dre vras, skourrou arnevez ar gedvuhez oa traoùigoù evitañ, estren d' e spered ; pa glaske sevel gerioù evit an domanioù-se, e veze skort ha fall alies an termenou a ginnige. Hag eñ entanet, war a lavare, gant hon sevenadennoù (SADED, *Preder*, h.a.), e vane spontet gant niver ar gerioù a grouemp ; d' e veno e c'halled bevañ gant kalz nebeutoc'h. Hiziv ez eus meur a savlec'h e-touez ar re a ra war-dro ar brezhoneg. Te a anavez ervat ar re a fell dezho chom er par ma edo ar skrivagnerion rannvroel e grez VALLEE, eleze ober gant “yezh ar bobl” — ur c'hantved mat dale o deus, deurus int d' ar muiañ evel danvez d'an dudourion. Re all (soñjal a ran en dud a skriv e kelaouennoù an “Emsav”, *Al Liamm*, *Hor Yezh*, *Bremañ*, h.a.) o deus fardet diwar labourioù VALLEE, Roparz HEMON hag hon re zoken a-wechoù ur brezhoneg a lakaont d' ar brezhoneg *ne varietur*, teodyezh koñfizet ha paour, ken mougus d' ar spered ha ma' z eo mougus an aergelc'h a ren en o metou. An diforc'h etrezo ha ni n' eo ket un diforc'h a yezh, met un diforc'h a lavar : ouzh dremmwel al lavar bed o deus erlec'hiet ul lavar klub ha pep daskemm er yezh, pep ger nevez a gantaezont evel un dañjer evit kevanlen ar c'hlub. Evel just omp gouest da emzivizout ganto e brezhoneg

---

¹ A-zivout keal al lavar bed, sl. KIS-480 – “Geriadurezh ha yezh arnevez”, La-10, pp. 297-305.

ar pemdez. Koulskoude omp tostoc'h dezho dre ar galleg pa 'z eo hemañ ar yezh ma perzhomp drezi, int ha ni, en ur gevredigezh wirion ha dre se el lavar bed. Dezevout a reont o saviad hervez an ahel intelligentsia-pobl, an intelligentsia ez int i piaouerion ar brezhoneg, ar bobl o vezañ ar peb all eus Breizhiz a fell dezho desachañ e-barzh o bac'h kefredel.

Evidomp ni zo izelekoc'h hag uhelekoc'h : izelekoc'h pa zezevomp

hon saviad en termenou talbenn-dremmwel ha pa 'z eus ac'hanomp labourerion hep staelad er gevredigezh, loet ma 'z omp war un talbenn ha troet ouzh un dremmwel nad int anat nemet dimp ni ; uhelekoc'h, pa ambredomp ur yezh wirion a roy hentoù spered gwirion d'ur gevredigezh wirion. Evit an ampoent ne c'hellomp nemet degas danvez d'ar yezh evel ma tegaser dafar da chanter un adeilad a-vec'h uheloc'h eget live an douar. Ha setu hon gwander : evidomp da gomz brezhoneg war hon pemdez, da ren hon labourioù e brezhoneg, e vez hon yezh oc'h emdreñ afo (hon idiom a hiziv ned eo mui idiom *Emsav* na oa mui idiom SADED) ha, diwar se, omp kondaonet da chom pellik amzer c'hoazh moarvat e rezh ur bagad bihan o labourat tenn war bep a chanter : skiant, preder, istor, armerzh, arzoù, kalvezerezh, micherioù, h.a. Ar re a zeu da berzhiañ en hon labourioù a rank treuziñ un dezerzh etre al lec'hioù m' o deus kejet gant ar brezhoneg (alies, siwazh, ar c'hluhoù gronnet en o limboù prederel ha yezhel) ha talbenn bev ar yezh. Anat eo ar gwander-se war hon embannadurioù (alese ar c'hlemm a glever ez eo *Preder* digomprenadus), anat eo ivez war GEBB : chabistroù 'zo zo peg ouzh al lavar bed pa dennont o danvez eus al labourioù ma tiraer ar yezh al lavar bed (an Armerzh, ar Stlenneg, ar Gorfadurezh da skouer) ; chabistroù all, harlikinek, zo berniet enno termenou o tont eus prantadoù ma oa ar yezh pe dizunvan c'hoazh pe o tastornat war-du he unvanidigezh, pe c'hoazh o tennañ d'ur gedvuhez tremenet. Seurt gwander a ranker gouzañv, rak labourioù e-leizh a vo da ren evit diorren ar yezh en domanioù ma chom skort ha warlerc'hiet ; pezh a c'hellomp-ni ober eo bezañ emouez ouzh ar gwander, o c'houzout ervat ez eo diechu ar yezh, eleze na verkañ re vuan o ster d'ar gerioù, na zisteurel hini anezho, koulskoude lezel a-gostez evit an ampoent ar gerioù n' o deus chañs ebet da dreuzvevañ er ster a ro dezho ar geriadurioù (dre ma tennont d'un tremened marv, dre ma 'z int anarveradus dre berzh o dresister) betek ma adkavint lec'h er yezh kempredel. Kement-se avat a rankomp ober hep strizhded : e 'z rolloù e welan ur bern gerioù na arveran ket, hogen ned an ket da c'hoari klub ha goulenn ma vent skarzhet : plas o devo en ur yezh pinvidikoc'h ; war bajennoù 'zo e roez an un ger gallek da gevatal d'ur guchennad gerioù brezhonek ; an diskoulm gwellañ eo moarvat, rak ne ouzomp ket evit un darn vat anezho pe gemeradurioù a zegouezho ganto dre an arver da zont. E berr, gwanderioù da levr zo

un azon eus e zilested : un arvez int eus ar yezh e kement m' emañ war an talbenn (evel just, n' eus ket abeg eno evit lezel en o stad ar gwanderioù a c'hallez reizhañ !)

[28 09 99] Ar geriadurioù a zo en hon c'herz zo intret gant stuzegezh ha speredegezh ar gevredigezh vrezhonek diwezhañ, eleze an hini a zo aet da get gant ar Brezel bed kentañ. Evel a lavaren dit, VALLEE a gomprens e oa ar brezhoneg da vezañ savet diwar vuhez an hollved ha n' eo ket hepken diwar hini koueriaded Breizh Izel ; met ne felle ket dezhañ lezel da goll pinvidigezhioù o rannyezhoù ha stag e oa d' o zreuzdougen er brezhoneg a venne diazezañ. Emskiant lemm en doa a vezañ un den eus an 20t kantved. Roparz HEMON, en un doare, a yeas pelloc'h eget VALLEE pa strivas e vuhez pad da unvaniñ ha da glaselaat ar yezh ; en un doare all, ez argilas e-keñver VALLEE, rak chom a reas betek e varv un den eus an 19t kantved : tonkad Breizh a wele dre istor broadelezhioù bihan Europa dieubet en 19t kantved ha fiziout a rae war un emsav lennegel evit prientiñ un dieubidigezh heñvel. Dre ar spered e chomas estren d' an treuzfurmadurioù bras c'hoarvezet e pep keñver en hanterenn gentañ, seul gent a se en eil hanterenn an 20t kantved. E se, e c'heriadurioù zo warno speredegezh bourc'hizion vihan proviñs an Etrebrezel, mesket gant dilerc'hioù ar stuzegezh kouer o ren war skridoù brezhonek ar Rakvrezel bed kentañ. A bouez eo dimp kemer reizh a gement-se, rak o vezañ ma tiazeder bepred war geriadurioù an tremened evit sevel ur geriadur nevez, e rankomp a-raok tennañ gerioù anezho, dezrannañ bepred ar c'heñverioù o deus gant metou, amzer ha kealiadurezh o saverion. Ha war ar poent-se e 'c'h eus ul labour sklaeriañ da gas pelloc'h eget ma 'c'h eus graet. Ne lavaran ket e tleez skarzhañ kement a denn da vuhez ar gouerion a wechall, met al lec'h kentañ a zleez reiñ da vuhez ar gevredigezh a hiziv, kuites da reiñ da draoù an tremened ar pouez a viront er vuhez a vremañ. Anzav a ran ez eo amjestr kenan, rak n'eo ket aes divizout pezh a zo pouezus en ur gevredigezh o kemmañ buan ha se en ur yezh nad eo ket yezh vev ar gevredigezh-se.

[30 09 99] Evel ma lavaren dit e 'm lizher diwezhañ, bep ma 'z aen ez anade din ar ramzel ez eo al labour a 'c'h eus embreget. Evel m' emañ, da levr zo hep mar ar gwellañ benveg da luskañ an deskaded etrezek talbenn ar yezh, ken dre an degasadennoù, ken dre an diouerennoù a gavint ennañ. Hep mar ivez, e kouezho warnout abegadennoù klubourion o brezhoneg oksidet na vankint ket a lakaat war wel ar gwanderioù a chom paot ennañ — hep merzhout ez eo ar gwanderioù-se re an talbenn e unan. Oberoù ar wastadourion a vez bepred leun a sioù : an drevezourion eo

a c'hell ober oberoù hogos disi, met bount an istor n'emañ ket ganto, emañ gant ar grouerion e fank an talbenn.